

ע"פ 8484/12 - פלוני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 8484/12

לפני: כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט א' שהם

המערער: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט לנוער ב נצרת
מיום 14.10.2012 בת"פ 669-10-10 שניתן על ידי
כבוד השופט ד' צרפתי

תאריך הישיבה: ז' בתשרי תשע"ד (11.9.13)

בשם המערער: עו"ד ש' אלכביר

בשם המשיבה: עו"ד ס' רוסו
בשם שירות המבחן לנוער: גב' ש' מרדר

פסק-דין

השופטת ע' ארבל:

עמוד 1

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי לנוער בנצרת (כב' השופט ת' כתילי) ב-ת"פ 669-10-10 (במאחד עם בקשה ב-ת"פ 27/09) מיום 14.10.2012, שדן את המערער לעונש של 8 חודשי מאסר בפועל (המורכב ממספר עונשי מאסר שירוצו חלקם בחופף וחלקם במצטבר), עונש של 18 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים ומימוש התחייבות כספית שנקבעה ב-ת"פ 27/09.

1. המערער הורשע על יסוד הודאתו במסגרת הסדר טיעון בעבירות של שוד בנסיבות מחמירות וקשירת קשר לביצוע פשע, הכל לפי המיוחס לו בכתב אישום מתוקן (להלן: אירוע השוד). על-פי עובדות כתב האישום המתוקן, ביום 23.9.2010, בסמוך לשעה 21:00, הגיע המתלונן לחנות בקריית שמונה בה שהו אותה שעה המערער וארבעה נוספים. בעת שהוציא המתלונן את ארנקו, שהכיל סכום של ₪ 1,600 במזומן, על מנת לשלם עבור מוצרים שרכש, הבחין המערער בכסף. הוא ניגש אל חבריו וביחד קשרו החמישה קשר לשדוד אותו. החמישה ארבו למתלונן מחוץ לחנות כשהם מסתתרים מאחורי מכונית, וכשהתקרב התנפלו עליו שלושה מהם, כיסו את פניו, הפילוהו ארצה, הכוהו, נטלו את ארנקו וברחו מהמקום. כשהחלו השלושה בתקיפת המתלונן עזבו המערער ומעורב נוסף את המקום.

2. במעמד ההודאה בעובדות כתב האישום המתוקן, ועל פי הסכמת הצדדים בהסדר הטיעון, הופנה המערער אל שירות המבחן לנוער (להלן: שירות המבחן) לצורך קבלת תסקיר. בדיון מיום 10.1.2012 הורה בית המשפט המחוזי, לבקשת הצדדים, על איחוד הדיון בת"פ 669-10-10 עם בקשת המדינה להפקעת צו מבחן וצו של"צ בת"פ 27/09. במסגרת ת"פ 27/09 הורשע המערער בעבירה של חבלה בנסיבות מחמירות בגין תקיפת שלושה אנשים באמצעות סכין מטבח במסגרת תגרה, בצירוף שלושה תיקים נוספים בהם הודה המערער, שעניינם עבירות של גניבת מכשיר טלפון, היזק לרכוש במזיד ותקיפת שוטר והפרעה לשוטר בעת מילוי תפקידו.

בגזר הדין בת"פ 27/09, שניתן ביום 21.9.2010, נתן בית המשפט דעתו, בין היתר, לחומרת העבירות שביצע המערער ובפרט לעבירת החבלה בנסיבות מחמירות, ולמגמת ההחמרה בפסיקה ביחס לעבירות אלו גם כאשר מדובר בקטינים. מנגד, ניתן משקל לעובדה כי המערער הודה באופן גורף באישומים שיוחסו לו, הביע חרטה כנה, עבר הליך טיפולי ארוך ומשמעותי שהוביל להמלצות חיוביות ביותר של שירות המבחן, ואף הביע רצון אמיתי בשיקום. נקבע שם כי איזון ראוי בין השיקולים האמורים מחייב הרשעתו של המערער והשתת עונש של 6 חודשי מאסר על תנאי למשך 24 חודשים לבל יעבור המערער עבירה מסוג פשע; צו מבחן לתקופה של 24 חודשים; 150 שעות של שירות לתועלת הציבור; והתחייבות כספית להימנע במשך שנתיים מביצוע עבירת אלימות.

3. בגזר הדין בת"פ 669-10-10, בו נידונה, כאמור, גם בקשה להפקעת הצווים שנקבעו בת"פ 27/09, גזר בית המשפט המחוזי על המערער עונש של 7 חודשי מאסר בפועל שירוצו באופן חופף ל- 7 חודשי מאסר בפועל בת"פ 27/09 בגין הפקעת צו מבחן ושל"צ, וכן הפעלת 6 חודשי מאסר מותנים שהיו תלויים ועומדים נגד המערער בת"פ 27/09, מתוכם ירוצה חודש אחד במצטבר לעונשים האחרים, והיתר ירוצה בחופף. כמו כן הושת על המערער עונש של 18 חודשי מאסר מותנה למשך 3 שנים ומימוש ההתחייבות הכספית שנקבעה ב-ת"פ 27/09. בקביעת גזר הדין התבסס בית המשפט, בין היתר, על תסקירים שערך שירות המבחן בעניינו של המערער, מהם עלה כי המערער שהה תקופה ארוכה במוסדות טיפוליים בתנאי מעצר בית, ולאחר כשנה וחצי שוחרר למעצר בית עקב אי-השתלבות במוסדות. לצד זה פורטה השתלשלות הטיפול בו בחמש השנים שקדמו לעריכת התסקיר מיום 12.5.2012. מהתסקיר עולה כי התנהגות הנאשם התאפיינה בחוסר יציבות, בתוקפנות ובחוסר יכולת לקבל מרות ולציית לתנאים מגבילים. על בסיס דברים אלו שירות המבחן נמנע הפעם מלבוא בהמלצה טיפולית בעניינו של המערער.

בית המשפט דחה את טענת הסנגור לפיה יש לראות את צווי המבחן והשל"צ כאילו לא הופרו, וזאת בשל קושי טכני של אי-הגשת תכניות עבודה ברורות עבור המערער, כתוצאה מסמיכות הזמנים בין הטלת הצווים לבין אירוע השוד. צוין כי ברי כי צווים אלו מופרים עם ביצועה של עבירה נוספת בעודם בתוקף. עוד נקבע כי העבירות המיוחסות למערער בשני התיקים שהדיון בהם אוחד הן עבירות חמורות המלמדות על אופי עברייני, על היות המערער יוזם ולא נגרר, ועל כך שאין מדובר במעידה חד-פעמית. למערער ניתנו מספר הזדמנויות לעבור תהליך שיקומי בסיוע שירות המבחן ובליווי, על מנת לשפר את דרכיו, אך הוא חזר לסורו. משכך, חרף גילו הצעיר של המערער בעת ביצוע העבירות ושהותו הממושכת במוסדות טיפוליים בתנאים מגבילים, אין מקום להמשך הליכים שיקומיים אשר לא צלחו מספר פעמים בעבר והגיעה העת לשליחת המערער למאסר מאחורי סורג ובריח.

מכאן הערעור שבפנינו.

4. במסגרת הערעור הוגש ביום 13.1.2013 לבית משפט זה תסקיר משלים אשר תיאר התקדמות במצבו של המערער. שירות המבחן מתאר כי מאז הרשעתו בבית המשפט המחוזי, ועת שביצוע העונש שהוטל עליו מעוכב, השתלב המערער במסגרת תעסוקתית וזכה לשבחים על תפקודו בה. כמו כן, שירות המבחן התרשם כי חל שיפור ברמת המודעות העצמית של המערער מאז תחילת התהליך הטיפולי וכי חלה התפתחות ביכולת השליטה העצמית שלו ובמודעותו להתנהגותו. על כן, ולאור החשש כי מאסר בפועל יביא להידרדרות במצבו, הומלץ כי עונש המאסר שנגזר על המערער ירוצה בעבודות שירות.

בתום הדיון שנערך בפנינו ביום 17.1.2013 הוחלט לאפשר פרק זמן נוסף של חמישה חודשים לצורך המשך מעקב של שירות המבחן אחר המערער. ביום 2.7.2013 הוגש תסקיר מעודכן והתיק נקבע לדיון ליום 11.9.2013.

5. מהתסקיר מיום 2.7.2013, עולה כי שירות המבחן התרשם שהתמשכות ההליכים בתיק זה, כשעננת מאסר רובצת מעל ראשו של המערער, בעודו מצוי בתנאים מגבילים כבר זמן רב, יצרה אצל המערער תחושות של ייאוש ותסכול ועוררה מצוקות רגשיות המקשות על מימוש כוונותיו להתחיל לנהל אורח חיים נורמטיבי. עם זאת, בתסקיר משלים שהוגש לקראת מועד הדיון, ביום 3.9.2013, נמסר כי חל שינוי לטובה במצבו, שוב גברה המוטיבציה שלו לחזור לתהליך טיפולי והוא משתף פעולה באופן מיטבי עם שירות המבחן. קצינת המבחן מדווחת כי להערכתה, השיפור בהתנהלותו של המערער מגיע ממקום בוגר יותר, ביחס לעבר. כיום מצוי המערער בתהליך מעבר לטיפולו של שירות המבחן למבוגרים ומיועד להשתלב בקבוצה טיפולית שם. לאור האמור, מבקש שירות המבחן לדחות את ההחלטה בעניינו של המערער ב-4 חודשים נוספים עד לקבלת תסקיר מעודכן משירות המבחן למבוגרים שכיום הוא הגורם המטפל העיקרי במערער.

טענות הצדדים

6. עיקר טיעוני המערער נוגע לעובדה שבמועד ביצוע העבירות היה הלה בן 16, ובמשך כשנה וחצי שהה במוסדות טיפוליים או במעצר בית, בתנאים מגבילים. לדבריו, גישת המחוקק ובית המשפט כלפי קטינים היא שיקומית, ועל כן יש להפנותו למסלול של עבודות שירות. המערער מבקש לתת משקל לתסקירי המבחן החיוביים המלמדים על שיתוף פעולה מצידו בחודשים האחרונים. זאת ועוד. המערער מלין על כך שבית המשפט המחוזי הפנה אותו לקבלת חוות דעת

עמוד 3

של הממונה על עבודות שירות, אך משנתקבלה חוות דעת חיובית, בחר להתעלם ממנה לחלוטין. לטענתו, מעבר לציפייה שיצר בית המשפט בהפנותו את המערער לקבלת חוות דעת הממונה, גם חישוב תקופת המאסר שנקבעה בסופו של דבר אינו מנומק ולא ברור כיצד בית המשפט הגיע לתוצאה אליה הגיע. בהתחשב בכל אלו, מבקש המערער לקצר את עונשו ל-6 חודשי מאסר שירוצו בעבודות שירות.

7. המשיבה מבהירה כי על אף הגישה המקלה כלפי קטינים, קטינות לא מקימה חסינות מפני ענישה. למערער ניתנו הזדמנויות רבות וחוזרות והתנהגותו רק הלכה והסלימה. תגובותיו להליכי הטיפול בהם לקח חלק מלמדות כי אפיק שיקומי אינו ישים לגביו, ובפרט כאשר המערער עצמו סבור כי אין לו כל צורך בטיפול, כפי שמסר לשירות המבחן. הודגש כי לאורך ההליכים בתיק זה נערכו בעניינו של המערער תסקירים רבים במיוחד, אפילו ביחס לקטינים, והם מלמדים על דפוס חוזר לפיו בתחילה המערער מראה שיפור והתנהגות טובה, ולאחר מכן מידרדר ומפגין אי-ציות לכללים. נטען כי למרות כל הצהרותיו של המערער על נכונותו להשתקם, הוא לא הראה כל מחויבות ארוכת טווח לטיפול, הוכיח שהוא אינו מפיק מכך את התועלת הרצויה ולא הפנים את חומרת מעשיו. צוין כי גם לאחר מתן גזר הדין שבנדון, ובטרם הדין בערעור דן, הוגש כתב אישום נוסף נגד המערער הנוגע, בין היתר, להפרת תנאי השחרור שנקבעו לו. נטען כי בסופו של דבר, העונש שהושת עליו בהליך דן הוא עונש מקל נוכח מספר העבירות בהן הורשע וחומרתן, ובפרט כאשר העבירה האחרונה בוצעה יומיים בלבד לאחר מתן גזר הדין בת"פ 27/09. משכך, המשיבה סבורה כי אין מקום להתערבות בגזר דינו של בית המשפט המחוזי.

8. נציגת שירות המבחן מסרה כי נראה שמאז מתן גזר הדין ועיכוב ביצוע העונש, חל שינוי בהתנהגותו וביחסו של המערער לעבירה שביצע ולקורבן. נמסר כי בשלושת החודשים האחרונים שקדמו למועד הדין השני בבית משפט זה (מיום 11.9.2013) התרשם שירות המבחן מהתגייסות של המערער, משיתוף פעולה וממודעות מוגברת שלו להתנהגותו ולתוצאותיה. להערכתם, מדובר בהשלכות של ניסיונות קודמים של טיפול ושיקום, שכיום נושאים פרי. כן ציינה כי המערער מצוי כיום בתפר שבין קטינות לבגירות ומדובר בתקופה משמעותית מאוד בהתפתחותו. לבסוף ציינה נציגת שירות המבחן כי המערער הועבר לאחרונה לטיפול שירות המבחן למבוגרים והתרשמותם היא כי דרושה הסתכלות לתקופה מסוימת במטרה לבחון אם הקו שהם מזהים כיום הוא עקבי. על כן התבקשה דחייה נוספת של ההכרעה בתיק זה.

דיון והכרעה

9. בטרם ניכנס לבחינת הערעור, יש להקדים ולפרוט אישומים נוספים נגד המערער, אשר לא צוינו במסגרת גזר הדין של בית המשפט המחוזי. ביום 26.2.2013 הורשע המערער בבית משפט השלום בנצרת, על פי הודאתו, בשתי עבירות של הפרת הוראה חוקית - המערער נתפס תחילה כשהוא מפר את תנאי מעצרו בקהילה טיפולית ולאחר שהועבר בהחלטת בית משפט למעצר בית, נתפס כשהוא מפר את תנאי מעצר הבית. גזר דינו טרם ניתן נוכח בקשת שירות המבחן למבוגרים לדחות את ההחלטה ב-4 חודשים לצורך בחינת מצבו. דיון לעניין העונש קבוע ליום 15.1.2014. כתב אישום נוסף הוגש נגד המערער ביום 6.5.2013. בכתב האישום נטען כי בתקופה שבין מתן גזר הדין בבית המשפט המחוזי לבין הדין הראשון בעניינו של המערער בבית המשפט זה, עת המערער אמור היה להיות נתון במעצר בית מלא, ביצע הוא לכאורה עבירות של הפרת הוראה חוקית, התפרצות למקום מגורים לביצוע עבירה והחזקת נכס החשוד כגנוב. המערער כופר באישומים אלו. כמו כן, בדיון מיום 11.9.2013 בבית משפט זה, התברר לנו כי נפתח נגד המערער תיק נוסף בחשד לביצוע עבירות סמים והדחת קטין. ככל הנראה, אישומים אלו טרם הבשילו לכדי כתב

אישום, ובא כוח המערער ביקש שמידע זה לא ייזקף לחובתו.

10. בפתח הדברים נבקש להבהיר כי אין מניעה להציג בפני בית המשפט בשלב הערעור נתונים בדבר חשדות וראיות לכאורה להמשך התנהגות פלילית מצידו של המערער. מדובר במידע בעל חשיבות ניכרת, בפרט כשבמוקד ניצבת שאלת מצבו של המערער כיום ומסוגלותו להשתקם ולהתנהל באופן נורמטיבי. על כן זהו מידע שגילוי "חיוני למהות הנושא" (סעיפים 5, 11 בשילוב עם סעיף י(1) לתוספת הראשונה לחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א-1981; וראו רע"פ 1021/07 פלוני נ' מדינת ישראל (30.12.2009)). עם זאת, ברי כי מידע על אודות תיקי חקירה פתוחים נגדו, יזכה למשקל שונה מזה שניתן לכתבי אישום תלויים ועומדים נגד המערער, אשר עברו את מסננת הבחינה הלכאורית של התביעה. ברי גם כי מידע על אודות כתבי אישום שהוגשו אינו נושא משקל הזהה לזה של הרשעות בתום הליך משפטי. בהינתן האמור, בענייננו נלקח בחשבון ערכן החלקי של הראיות ביחס לעבירות ה"חדשות" המיוחסות למערער, ומנגד ניתן משקל לעבירות בהן הורשע.

11. בפנינו מערער צעיר, יליד 1994, אשר הדיון בענייניו השונים המכונסים בערעור זה מתמשך זמן רב. הערכאות השיפוטיות שדנו בעניינו של המערער עשו מאמצים רבים לבוא לקראתו ולסייע לו ככל הניתן לעבור תהליך שיקום ולכוונו אל דרך הישר. פעם אחר פעם, ועל אף המאמצים הרבים מצד שירות המבחן, חזר המערער לסורו ומעל באמון שנתן בו בית המשפט. התסקירים הרבים שנערכו בעניינו של המערער, חלקם פורטו לעיל, מלמדים על התפתחותו האישית לאורך שנים, על עליות וירידות שחוה, על מודעותו למצבו ולהתנהגותו, על יחסו המשתנה לסביבה ולעבירות בהן הוא הואשם או הורשע, ועל יכולתו – שעד כה נראה שהיא מוגבלת – להיבנות מהליכי השיקום המוצעים לו. העונש הושת על המערער בגין רשימה נכבדת של עבירות, חלקן קלות יותר וחלקן חמורות, אותן ביצע משך תקופה לא ארוכה, בסמיכות זמנים, וכשברקע ההליכים המשפטיים שמתנהלים נגדו.

כיום המערער כבן 19, ולטענתו נעשים מצידו ניסיונות להתגייס לצה"ל. מתסקיר המבחן האחרון שהוגש בעניינו עולה שיפור במצבו, וגם נציגת שירות המבחן מסרה לנו כי בחודשים האחרונים נצפית מגמה חיובית במיוחד בהתנהגותו של המערער ומורגש כי מדובר בשיפור ממקום בוגר ומיושב המרמז על יציבות. בפרט הטריד אותנו החשש שהביע שירות המבחן מפני ההשלכות הקשות שיהיו לעונש של מאסר מאחורי סורג ובריה על המערער, וישנה תחושה כי מאסר כזה יביא לגדיעת המגמה החיובית בה מצוי המערער כעת וביסוס הדרך העבריינית, כלשונו של שירות המבחן.

12. איזון בין הצורך למצות את הדין עם המערער לבין השאיפה לאפשר לו ככל הניתן למצות את ההזדמנות השיקומית, בפרט בהסתכלות כלפי עתידו של צעיר זה, הובילונו למסקנה כי אין מקום להמשיך ולדחות את ההכרעה בעניינו, אולם יש להימנע מהשמתו במאסר מאחורי סורג ובריה. ברור לנו הגיון גזר דינו של בית המשפט המחוזי בקביעת עונש של 8 חודשי מאסר, אשר מבטא את העובדה כי מדובר בעונש בגין מספר עבירות. עם זאת, כאמור, מצאנו לייחס משקל רב יותר, במקרה הנדון על נסיבותיו, לנזק שעלול להיגרם מהשמתו של המערער בבית סוהר. משכך מצאנו להורות על מאסר של שישה חודשים שירוצה בעבודות שירות (בהתאם לסעיף 51ב(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977).

נבהיר כי משקל נכבד נתנו לחוות הדעת החיובית מהממונה על עבודות שירות. לבקשת הממונה נדגיש כי תנאי ההעסקה במסגרת עבודות השירות נשמרים בקפידה וכי כל חריגה מהם עלולה להביא להפסקת העבודות ולריצוי יתרת

העונש במאסר בפועל. בא כוח המערער יבהיר הדברים למרשו ללא כחל ושרק, וידגיש בפניו את ההזדמנות שניתנה לו - ושאינה מובנת מאליה - לחזור למסלול חיים נורמטיבי. כשבפניו של המערער אפשרות להשתלב בשירות צבאי, ולעבור לטיפול במסגרת חדשה של שירות המבחן למבוגרים, החלטנו לפתוח בפני המערער דלת חדשה למציאות אחרת ולשינוי דרכיו אחת ולתמיד.

לסיכום, הגיעה העת שהמערער ישלם את חובו לחברה ובכך יבוא הליך זה לסיומו. אנו מקווים כי המערער ישכיל לנצל את האמון שניתן בו, לא יפגע בהמשך תהליך השיקום ויאמץ לעצמו אורח חיים תקין, נורמטיבי ויציב. טוב יעשה המערער אם ייקח הזדמנות זו שניתנה לו להשלמת תהליך השיקום ולנטישה סופית של הדרך העבריינית, שמא תהיה זו הזדמנותו האחרונה.

אשר על כן הערעור מתקבל. המערער יתחיל בריצוי העונש ביום 19.1.2014, וייתייב לשם כך במשרדי הממונה על עבודות שירות במפקדת מחוז צפון בשעה 8:00, לפי הנחיית הממונה. עד אז יוותר המערער במעצר בית בתנאים שהיו קבועים עד כה.

ניתן היום, ה' בשבט תשע"ד (6.1.14).